

Abstrakt dla szerokiej publiczności

Projekt bada, w jaki sposób polskie organy regulacyjne – takie jak te nadzorujące konkurencję, ochronę danych osobowych, komunikację elektroniczną i media – mogą skutecznie wspierać demokrację i chronić praworządność podczas wdrażania nowych przepisów cyfrowych wprowadzanych przez Unię Europejską (UE). Organy te, znane jako instytucje większościowe (niepochodzące z wyborów) (NMI), działają niezależnie od bezpośredniej kontroli politycznej i odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu uczciwego egzekwowania przepisów dotyczących rynków cyfrowych, prywatności danych, moderowania treści i wolności mediów.

Ostatnie wydarzenia w Polsce wywołały poważne obawy co do niezależności i bezstronności tych instytucji. Przykłady obejmują politycznie motywowane decyzje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, nieskuteczne reakcje poprzedniego Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych w sprawach politycznie wrażliwych oraz niespójne działania Prezesa UOKiK, co podważa zaufanie do tych organów i może zagrażać zasadom demokracji i praworządności.

UE przyjęła szereg kluczowych regulacji cyfrowych – w tym Akt o Usługach Cyfrowych, Akt o Rynkach Cyfrowych, Europejski Akt o Wolności Mediów, Ogólne Rozporządzenie o Ochronie Danych, Dyrektywę o Audiowizualnych Usługach Medialnych oraz nadchodzący Akt o Sztucznej Inteligencji. Przepisy te wymagają, by krajowe organy regulacyjne działały niezależnie i przejrzysto – co może być trudne w krajach, w których instytucje demokratyczne są osłabione.

Nowe przepisy cyfrowe znacząco poszerzają zakres obowiązków krajowych organów regulacyjnych, powierzając im kluczowe zadania takie jak nadzór nad dużymi platformami cyfrowymi, zapewnienie przejrzystości reklamy politycznej, przeciwdziałanie dezinformacji oraz ochrona praw podstawowych w internecie. Te dodatkowe obowiązki wymagają od krajowych organów regulacyjnych posiadania solidnych ram prawnych, niezależności instytucjonalnej i skuteczności operacyjnej, co podkreśla pilną potrzebę wyeliminowania słabości tych organów.

Projekt ma na celu ocenę struktur prawnych, niezależności i mechanizmów odpowiedzialności kluczowych polskich NMI oraz zaproponowanie konkretnych rozwiązań wzmacniających ich zdolność do skutecznego i bezstronnego wykonywania obowiązków. Podejście badawcze łączy dogłębną analizę prawną prawa polskiego i unijnego z badaniami empirycznymi, w tym wywiadami z przedstawicielami organów regulacyjnych, grupami społeczeństwa obywatelskiego i ekspertami akademickimi.

Motywacją do podjęcia tego tematu jest potrzeba zbadania, jak zapewnić niezależność i skuteczność instytucji regulacyjnych w warunkach presji politycznej i osłabienia standardów demokracji. Projekt odpowiada na dwa kluczowe wyzwania współczesnej Europy: jak zapewnić skuteczną regulację cyfrową oraz jak wzmacniać praworządność w warunkach kruchej instytucjonalności. Pokazuje, jak NMI mogą działać jako bezpieczniki demokracji, gdy tradycyjne mechanizmy kontroli i równowagi są osłabione.

Wyniki tego badania dostarczą konkretnych zaleceń dotyczących reformy polskich ram regulacyjnych, zapewniając, że organy regulacyjne są przygotowane do egzekwowania unijnych przepisów cyfrowych w sposób solidny i przejrzysty.

Przewidywane rezultaty obejmują konkretne propozycje reform, dwie rozprawy doktorskie, co najmniej cztery artykuły naukowe, monografię, tom zbiorowy oraz białą księgę z rekomendacjami i praktycznym poradnikiem dla organów regulacyjnych. Projekt pozwoli także lepiej zrozumieć funkcjonowanie NMI w trudnych warunkach politycznych i opracować model, który może znaleźć zastosowanie również w innych państwach doświadczających podobnych napięć demokratycznych. Ostatecznie projekt wniesie istotny wkład w ogólnoeuropejską debatę na temat budowy instytucji regulacyjnych, które będą nie tylko skuteczne, ale także godne zaufania, rozliczalne i zakorzenione w wartościach demokratycznych i praworządności.